

הלכות פסח סימן תסז

ביאורים ומוספים

(חולין צד, א) שבמקום שהשוחטים הם ישראלים מותר לקנות בשר מנכרי אם ביום שנשחטת טרפה מכריזים על כך, לפי שהלוקח בשר מכיר אם הוא נשחט באותו היום, ואם הוא ידע שביום זה לא הכריזו, יש להניח שאין הבשר טריפה, אבל ברגן שטבע בנהר, אף אם יכריזו שמכרו לנכר את הדגן, אפשר שהנכרי ימכור אותו לאחר זמן, ולא ירעו שהוא הדגן שטבע בנהר. [אכן לשון המשניב שכתב 'דאולי איכא מאן דלא שמע להכחזה, צ"ע אם כותבו כפירוש זה, או שהומרא היא בחמץ שהיישגין שמא איכא מאן דלא שמע].

[משניב שם]

וקשמודיעו, מקר למכר לו אפלו הרבנה?

(7) ולמכור חמץ ידוע קודם פסח לישראל שחשוד על אכילת חמץ בפסח, כתב הגרש"ז אויערבך (שורת מנחת שלמה ח"א סי' מד ד"ה אגב) שצ"ע מדוע אין בכך איסור של 'לפני עור לא תתן מבשול'.

[שעה"צ ס"ק ו]

מה שאין כן קרא דליכא אלא חד פסקא⁸.

(8) ואף על פי שאף כשמוכר לישראל יש שני ספקות, שמא יאכלנו קודם פסח, ושמא הדגן אינו חמץ (שאף על פי שהוא 'מינח נידח' במים, כל עוד שלא בקע הרי זה ספק חמץ, כמבואר במג"א סי' יב), מ"מ כתב בהגהות רעק"א שאין זה נדון כספק ספקא, שכן הספק אם הדגן הוא חמץ הוא ספק אחד, ויש לדתו להומרא ולומר שהוא חמץ, וכיון שהוכרע שהוא חמץ אסור למוכרו לישראל, שכן יש רק ספק אחד אם יאכלנו הישראל בפסח, מה שאין כן כשמוכר לנכרי יש שני ספקות אם יאכלנו ישראל בפסח, ספק שמא יאכלנו הנכרי עצמו, ואף אם ימכרנו לישראל, שמא יאכלנו קודם הפסח.

אולם החו"א (א"ח סי' קכא ט"ק כב ד"ה תס"ז וט"ק כג ד"ה במ"ב) כתב שדגן שטבע בנהר הרי הוא דאי חמץ אף על פי שהחטים לא בקעו, ושלא כדברי המג"א הנ"ל, ולפי דבריו לא קשה קשיית הרעק"א.

[משניב ס"ק ז]

רק הקא דאיכא פכה ספקות הקלו⁹.

(9) וכתב החו"א (א"ח סי' קכא ט"ק כג ד"ה במ"ב) שאין הלשון מרוקדק, שכן בנוסף לספק שבשאר איסורים [דהיינו הספק שמא יאכלנו הנכרי עצמו שקיים אף בשאר איסורים] אין כאן אלא ספק אחד, והוא שאף אם ימכרנו לישראל יתכן שיאכלנו קודם פסח.

אכן, דברי החו"א הם לשיטתו לעיל [בהערה הקודמת] שחולק על המג"א (ס"ק יב) וסובר שדגן שטבע בנהר הוא דאי חמץ, אבל לדברי המג"א יש כאן שני ספקות יותר מבשאר איסורים, ספק שמא הדגן לא החמיץ, ואף אם החמיץ שמא יאכלנו הישראל קודם פסח. [ולשון החו"א על דברי המשניב שאין הלשון מכוון, צ"ע].

[ביה"ל ד"ה דגן]

ד"ש מחלקים בין חטים לשעורים בענין זה¹⁰.

(10) הבי"ש שם (ד"ה כתב ה"ר אפרים) הביא את דברי הר"ן בשם הרא"ה, שמה שנובא בגמרא (פסחים מ, א) שהביקוע הוא סימן להימוץ, אין זה אלא בשעורים, אבל בחטים כיון שיש להן סדק מתחילת ברייתן, אף אם נדמה שהן לא בקעו יתכן שהתבקעו ואין הביקוע ניכר [וראה חו"א א"ח סי' קכא ט"ק כב ד"ה אבל, שפירש כן, אכן בסוגריים שם פירש פירוש אחר, שפעמים חטים מתמיצות אף על פי שאינן מתבקעות, לפי שלחריפות החמץ יש מקום לצאת המשך במילואים עמוד 29

סימן תסז

דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא לתוכו חטה

[משניב ס"ק א]

למנהגנו שאין לוקחין קמח לפסח מן השוק¹.

(1) והטעם למנהג זה, כתב לעיל (סי' תנג ט"ק כד) שבומינו נהגים לבכס את החטים ולהשהות אותן במים, היינן כדגן שטבע בנהר. [אכן, המג"א (יש הסימן שהוא מקור רברי המשניב, וכפי שציין בשעה"צ ס"ק ב), הביא דין זה שאין חוששים שמא יטחנם הנכרי וימכרו לישראל גם לפי מה שכתב השו"ע שם (ס"ד) שבשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק, והיינו אפילו במקום שלא נהגו לבכס את החטים].

[משניב שם]

מצדדים פכה אחרונים דליכא למחשה².

(2) והחזו"א כתב (א"ח סי' קכא ט"ק כג ד"ה חשש), שאף על פי כן יש מקום לחשש, שאף על פי שנהגים שלא לקנות קמח סולת מנהכרים, מ"מ קמח טובין קונים מהם [לפי שמה ששורים חטים במים הוא כדי להסיר מהן את המורסן, כמבואר ברש"י (פסחים לו, א ד"ה לחיתה), ואם יש טובין בקמח יש להניח שלא שרו אותן במים], ואם כן יש חשש שהנכרים יטחנו את החטים עם הסובין, ויקנו ישראל את הקמח מהם.

[שעה"צ ס"ק ב]

ותא דאין לוקחין מיני לאכלו בפסח³.

(3) אולם לעיל (סי' תנג ט"ק כד) כתב, שהרבה פוסקים סוברים שאסור להשהות אותו בפסח, ושם עבר והשדה אותו יש סוברים שהוא אסור משום חמץ שעבר עליו הפסח [וראה ח"ק יעקב (שם) סי' טז] שחילק בין מי שקתה מנחתומים שהם ודאי לותרתם ולכן אסור להשהות, לבין מי שקתה מבני הכפרים שמוותר להשהות, וראה גם בח"ק יעקב שם ס"ק יח].

[שעה"צ שם]

דמקינן דכל ישראל מקבלי⁴ ואמרי' פל חמרא וכי דלא חזי'א וכי⁵.
(4) ואף שיתכן שהנכרי ימכור את הקמח לישראל בפסח עצמו לאחר שהישראל כבר ביטל את החמץ, מ"מ כתב השו"ע הרב (ס"ד) שכיון שיש להניח שאין אדם מעונין לקנות דבר האסור לו, הרי זה מקח טעות, ונמצא שהחמץ שיוך לנכרי ואין הישראל עובר עליו ב'בל יראה'. וראה שם שכתב טעם נוסף.

(6) ומבואר בדבריו שאם המבטל ידע על קיומו של החמץ, אלא שחושב שאין זה חמץ, מועיל לו הביטול, והרי זה בכלל מה שאומר המבטל 'דלא חזי'תיה', וכעין זה כתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קלג) לגבי מי ששלח שליח למכור חמץ, וסבר המשלח שהשליח מכר את החמץ אך למעשה השליח לא מכר אותו, שהחמץ מותר לאחר הפסח, לפי שהמשלח ביטל את חמצו ואמר 'בל חמירא דלא חזי'תיה' וכו', ואף החמץ שהוא סבור ששייך לקונה בכלל 'דלא חזי'תיה', שכן אין הוא יראה' שהחמץ שייך לו.

[משניב ס"ק ב]

דאולי איכא מאן דלא שמע להכחזה⁶.

(6) מקור דין זה הביא המג"א (סי' א) בשם השלטי גבורים (ע"ז לא, ב מדפי הרי"ף), וביאר שם, ששונה זה ממה שמבואר בגמרא

מילואים הלכות פסח סימן תסא המשך מעמוד קודם

נגעה המצה במקום הכפל נאסרת כולה משום חומרת כפולה, וביאר שם, שמה שכתב השע"צ (סיק מט) בשם הפמ"ג אינו אלא מעיקר הדין, אבל משום חומרת כפולה אסרו את כולה בנגעה במקום הכפל, ואסרו כדי קליפה בנגעה שלא במקום הכפל.

דוקא כשהפריד את מקום הכפל ונגעה המצה בצדו הפנימי של הכפל, אבל אם נגעה המצה בצדו החיצון של הכפל, כתב החזו"א (שם סי' ק יד ד"ה שם ונגעה וסי' טו ד"ה ומי' וסי' יז ד"ה לפי) בשם המג"א (סי' יב) שאינו נחשב למקום הכפל, כיון שהאש שולטת שם היטב, ומבאר במחצה"ש (שם) שעד חצי עובי המצה הפנימי נחשב למקום הכפל, וחצי העובי העליון אינו נחשב למקום הכפל.

64) ובאופן זה, כתב החזו"א (שם סי' טו ד"ה דין) שיש לאסור את כל המצה אף קודם הפסח, אם אין בה שישים כנגד מקום הכפל.

65) ומשמע אף אם נגעה שלא במקום הכפל [ובשע"צ (סי' נג) נשאר בזה בצ"ע], והחזו"א (שם ד"ה ומשי"כ ע"ד) כתב, שכאופן זה אין טעם לאסור את כולה, שהרי שאר המצה אינה אלא בליעה מהחמץ שבמקום הכפל, ואם כן אין בליעת יוצאות מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ומה לי אם המצה הכפולה התפטמה מחבתה השמנה [שלא אסר המשגיב בנגעה שלא במקום הכפל אלא כדי נטילת], ומה לי אם המצה הכפולה היתה שמנה קודם לכן, ומה שכתב השע"צ (סי' נג) שכן כתב המחצה"ש (סי' תמו על מג"א סי' ב), כתב החזו"א (שם) שאינו כרוך, שהרי לא כתב המחצה"ש אלא שחמץ שמן אינו מצוה, הו"ה היא כותת המג"א שם שכתב 'אם אין האיסור שמן', ואין כוונתו במה שכתב 'האיסור' על המצה הכפולה שאסורה [שמהה"ק דייק המשגיב את דינו].

[שע"צ סי' נג]
נצ"נ בשלחן-ערוך הגר"ח⁶⁶.

66) שכתב (סי' ח), שאף אם שתי המצות משוחות בשומן ונגעה המצה הכשרה בכפולה שלא במקום הכפל, אינה אוסרת אותה אלא בכדי קליפה, משום שאין הטעם הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ואף אם נשכו זו את זו אינן נחשבות לחתיכה אחת משום כך הינם כגיל.

69) והחזו"א (א"ח סי' קכ סי' טז ד"ה במ"ב) כתב, שאין לומר שהטעם שהורמ"א אסר את כל המצה הוא משום שהיא חתיכה אחת, שהרי הרמ"א לקמן (סי' תסו סי' א) לענין היטה שנמצאה בעיסה, אסר את כל העיסה אף שאינה חתיכה אחת אלא שני גופים נפרדים [וראה בביה"ל לעיל (סי' תמו סי' ד"ה ודין) שיש לחלק], ולעולם אין דבר כחוש מבלוע ללא רוטב אלא כדי נטילה, בין בחתיכה אחת ובין בשני חתיכות [ראה בגליון הרעק"א סי' תמו על מג"א סי' ב], ואין טעם הרמ"א אלא מנהג שנהגו להחמיר אף בכחוש שמא יתירו אף בשמן המפצפץ בכל החתיכה [ומקור דברי המשגיב הם בלבוש (סי' ה)], שכתב לחלק בין מצה שנגעה בחמץ שאין לאסור את כולה, לבין מצה כפולה שיש לאסור את כולה משום שהיא חתיכה אחת עם מקום הכפל].

60) ומטעם זה, גם אם לא נתקפל במצה אלא משהו, כתב השו"ע הרב (ט"ז) שמחמירי'ם בתוך הפסח לאסור את כולה [ראה משגיב לעיל (סי' תס סי' ב)].

[משגיב סי' טז]

ד"אין אסור כחוש יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב⁶¹.

61) ואין לאסור את מקום הנגיעה או הנשיכה משום כפולה ותאסר על ידי כך כל המצה, וכמבאר להלן (סי' לח).

[שע"צ סי' מח]

ותמה על הפסקים שהזכירו כדי קליפה⁶².

62) והחזו"א (א"ח סי' קכ סי' טז ד"ה ומשי"כ ד"ה במ"ב שם) כתב, שמה שכתבו הפוסקים כדי קליפה אינו אלא כשנגעה המצה שלא במקום הכפל [ואף זה אינו אלא משום חומרת המנהג של כפולה], ומה שכתבו כדי נטילה הוא באופן שנגעה המצה במקום הכפל.

[משגיב סי' ק]

אפילו אם נגעו בה במקום הכפל⁶³ וכו', אם נגע במקום הכפל בלא אסורה⁶⁴ וכו', אוסרת לחתיכה הנוגעת בה בכפולה⁶⁵.

63) והחזו"א (א"ח סי' קכ סי' טז ד"ה במ"ב ד"ה ומשי"כ) כתב, שאם

הלכות פסח סימן תסו המשך מעמוד סז

[משגיב סי' ז]

אין ללוש בהם לכפחלה¹¹.

11) ואם עבר ולש בהם, כתב השו"ע לעיל (סי' תסב סי' ב) שימחר לאפות את העיסה מיד, ואם שהה קודם האפיה ואפילו לא שהה כשיעור מיל, כתב המשגיב שם (סי' ח) שיש לאוסרה באמילה, הריב"א שהא"ר צידד להתיר בהפסד מרובה אם לא שהה כשיעור מיל ולא ניכרים בה סימני חימוץ, הסיק המשגיב שבשוגג יש להקל בשעת הדחק.

חמץ בחול המועד שמא יבוא לאכול ממנו, וביאר אב"י את טעמו שהוא משום שכל השנה אינו בודל ממנו ורגיל לאוכלו.

[משגיב סי' ה]

שיתן להקמהו מצט מצט כדי ששלא ישתיר כלום מאכילתו¹⁰.

10) וכן לגבי סובין, אף שהמג"א (סי' תנר סי' א) הסתפק אם הם מחמירי'ם, כתב השע"צ (סי' תסה סי' א) שהעת הרבה ראשונים ואחרונים שהם מחמירי'ם, וכן כתב הכף החיים (סי' טו) בשם הח"י אדם (כלל קבו סי' ח), שהאי שאסור לתת אותם לפני הבהמה אפילו אם הם יבישים ובלא מים, משום שמחמת הרוק של הבהמה יחמיצו.

הלכות פסח סימן תסו המשך מעמוד 138

[משגיב סי' ו]

שנפלו עליי מי¹¹.

11) ולענין אם מותר לזרוע חטים [או שאר תמשת מיני דק] סמוך לחג

בלי לבקוע את החיטה, ולרעותו דין דגן שטבע שאסור אפילו לא בקע, היינו רק בחטים, אבל שעורים שטבעו אינן אסורות אלא אם כן בקעו.

מילואים הלכות פסח סימן תסז המשך מעמוד קודם

[שעה"צ ס"ק יא]

לענין פערזכות פשוט פשוט קשים אף לאכל הפקשיל פפצמול¹⁸.
(13) כפי שכתב במשניב להלן (סיק לט) בשם כמה אחרונים.

[שעה"צ ס"ק יז]

כדי שלא יבוא לקב"ל ליקרא¹⁹.

(14) ואף על פי שיתכן שהנכח ימכרו לישראל לאחר שישנה הדגן שיעור מיל, ביאר המקור חיים (ביאורים ס"ק ג) שמימי הואיל והאיסור למכור דגן המין לנכרי אינו משום שאם ישראל יקנה את הדגן הרי הוא מכשיל. שהרי הלוקח עושה כדן שיש לו לסמוך על כך שרוב הדגן שבעולם אינו חמץ, אלא הטעם הוא משוב ביטול איסור לכתחילה, שהמוכר מבטל את הדגן החמץ ברוב הדגן שבעולם שאינו חמץ [ראה שם ס"ק א]. משום כך קודם שהחמץ הדגן, שעדיין אין עליו שם איסור, מותר למכור לנכרי.

הפסח, כתב בשו"ת שיבת ציון (סי' ט) שאף על פי שקודם שהחיתה נרקבת בארמה היא מחמוצה, מימי באותה שעה היא כבר מטריחה ופסולה מאכילת כלב, ובענין זה כתב בשו"ת חתם סופר (ארי"ח סי' קד) [אל"ם כתב שמנהג יפה הוא מזה שנהגים למוכרין לנכרים]. גם בשו"ת שואל ומשיב (מהדורת ח"א סי' ח) צידד שמוחר, אולם מטעם אחר, עיין שם. מאידך, בשו"ת מהר"ם שיק (ארי"ח סי' קצו) כתב שאסור לעשות כן, לפי שהחיתה מחמוצה לפני שהיא מתעפשת ונרקבת. גם בשו"ת יהודה יעלה (ארי"ח סי' ק) כתב שאסור לעשות כן.

[שעה"צ ס"ק יז]

דכתשיל שהיא רק פערזכות משהו דכפון לא מחמירין עליה²⁰.

(12) כלומר, אף על פי שכתבשיל החיתה מינה ניחא, ואם כן לכאורה היה ראוי שיהיה דינה כדן דגן שנטבע ולא כלתיתה, מימי הואיל וטעם החיתה שנבלע בתבשיל אינו אלא משהו, לא מחמירין בו לאסור אם היא לא נתבשלה [לדעת השו"ע להלן (סי'ט)]. או נתרכבה [לדעת הרמ"א שם].

הלכות פסח סימן תע המשך מעמוד 156

החלומד מסכת שלא לפי הדרך, כתב בשו"ת מנחת יצחק (שם אות ה) שנחשב סיום מסכת, שהרי יש לו שמחת הנפש שזכה לזה, וכן כתב בשו"ת אור לציון (שם).

וכמה אנשים שדילקו ביניהם את לימוד המסכת, דעת הגר"ש אלישיב (דולה ומשקה עמי שיח ה"ג) שאינו נחשב לסיום.

ומסכת שאין בה אלא משניות בלא גמרא, כתב בשו"ת אור לציון (שם) שאין לערוך עליה סיום, ומימי על מסכת תמיד אפשר לעשות סיום, אף שאין בה אלא מנע גמרא, וכן דעת הגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו שם) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פניה אות יד). וסיום סדר משניות, דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ו עמ' כז) שנחשב סיום, ולענין מסכת קנין, ראה מה שהובא בשם הגר"ש קניבסקי בספר דרך שיחה (ח"ב עמ' שנא).

וסעודה לרגל סיום לימוד ספר מקרא בעין בחבורת אנשים, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"א סי' קנו) שנחשבת לסעודת מצוה. והוסיף, שהוא בתנאי שלמדו כפי הפירוש האמיתי כמו פירוש רבותינו הראשונים, אבל לא בשלמדו פירושים מאנשים דעלמא, שכן לא חמד מכונים הם לפירוש האמיתי, ובהרבה מהם יש גם כעין גילוי פנים בתורה שלא כהלכה.

וכעין זה הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי שם), שהמסכים לימוד ספר מספרי הניך נחשב כסיום מסכת, ופסור מן התענית. ובשו"ת האלף לך שלמה (ארי"ח סי' שפ) כתב, שהיינו רק אם למד את הנביא לפי תומנו וסיים בערב פסח [גם אם אין בו הרבה פרקים], אבל לא אם למד כדי לעשות סיום [שונה דינו מהלומד מסכת, שמשום מעלת הלימוד נחשב לסיום אף אם למד רק לצורך זה].

(19) ובכור הסומך על השתתפות בסעודת סיום מסכת, כתב הבן איש חי (שנה א' פ' צו אות כה) שצריך הוא לשמוע את הסיום ולהבין את האמור שם.

וקטן המסיים מסכת, הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"א עמ' מ) שפסור את עצמו ואת אביו מהתענית, וכן אחרים המשתתפים בסיומו של הקטן פטורים. וכן קטן המשתתף בסיום ומבין את הנאמר בסיום,

המחור בלילה אינה יפה לבריאות, החשיבו את עצמם כאינם יכולים להתענות, וסמכו על כך שתענית זו כלל לא נזכרת בגמרא, תשכן מסקנת הירושלמי (פסחים פ"ג ה"א) שאינו צריך להתענות, ואינו אלא מנהג על פי מסכת סופרים (פכ"א ה"ג).

(18) ומה נחשב לימוד שעליו רשאי לערוך סעודת סיום, הורה הגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' נו) שהוא באופן שהבין את סוגיות הגמרא, גם אם לא למד פירוש רש"י ותוס', אבל אם רק קרא מבלי להבין, אינו נחשב סיום, וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פניו אות ג, וסידור פסח כהלכתו ח"א הוספות עמ' קצט) שכדי לעשות סיום צריך להבין את כל סוגיות המסכת [אפילו כהבנה שאינה לעומק], ולא די בחבה. ובשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ב תשובה א) כתב, שיכול לעשות סעודת סיום רק אם למד את הגמרא בהבנה עם פירוש רש"י.

וגם מי שהוא חרף ולמד את כל המסכת ביום אחד, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' צג אות ב) שנחשבת סעודת הסיום סעודת מצוה. והמסיים מסכת שידוע שיש בה כמה השמטות מהענינה, כתב בשו"ת ארץ צבי (ח"ב סי' עד) שנחשב לסיום אף לענין בכור בערב פסח שרשאי לאכול בסעודת הסיום, כיון שהשמטות אינן מצויות אצל רוב בני התורה, ואין המסיים עתיד ללמודן, אין זה מגרע משמחתו. ודעת הגר"ש קניבסקי (במכתב לגליון דרשו מ"ט) שנחשבת סעודת סיום ורשאי לומר את התפילה שאומרים בסיום, אך הסתפק אם מועילה כסעודת סיום שבערב פסח.

ומי שבלימודו קרא איזה שורות בהרהור מכלי להוציא את המילים בפיו, או אפילו השמיען, כתב בשו"ת אור לציון (שם) שנחשב שסיים את המסכת. וכן הורה הגר"ש איערברך (הליכות שלמה פסח פ"ח סי' ב), שהואיל והשלם לימוד רוב המסכת בכל סוגיותיה ועניניה, נחשב ככל סיום מסכת, שהרי סוף סוף הוא שמח בשמחת סיום המסכת. דעת הגר"ש קניבסקי (במכתב שם) שנחשבת סעודת סיום ורשאי לומר את התפילה שאומרים בסיום, אך הסתפק אם מועילה כסעודת סיום שבערב פסח.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תְּסוּ

ביאורים ומוספים

19) שדן מה הדין כשלא ידוע אם יש ששים כנגד אותן שבתחית הספינה [אולם כתב, שבספינות שקורין 'קאנין' דאי שאין ששים כנגד המזומנות]. עור כתב שם, שאף אם ידוע שיש ששים כנגד החטים שבתחית הספינה אין להשתמש בחטים אלו לשם מצות מצוה.

[משנ"ב ס"ק טו]

שָׁמָּא לֹא נִקְנְסוּ הַקְּשָׁמִים אֶלָּא בַּשְּׁבָלִים הַעֲלִיּוֹנִים אֲבָל לֹא בַּבְּטָן הַצָּרָה⁽²⁰⁾.

20) ואכן השיבולים העליונות, שאין בהן אלא ספק אחר, כתב הלבוש (ס"ד) שהן אסורות [וראה פמ"ג (משב"ז ס"ק ה) אחר שהביא דברי הלבוש, כתב 'וצ"ע לדינא'].

[משנ"ב שם]

אם רוצה בפתחים שיהוקא לפניו שיש בהם מצמחים⁽²¹⁾.

21) ושק שנמצאו בו שלש חטים מצומחות, כתבו המג"א (ס"ק יב) והשנמת אדם (כלל קטש שאלה יח), שהרי זה בכלל חטים שיש בהן מצומחות, וצריכות בדיקה [וראה מקור חיים (ביאורים ס"ק ה) שטראה מרבירי שמחמת שלש מצומחות שמצאו בשק אין צריך לדוש שמא יש בו עוד מצומחות].

[משנ"ב שם]

דְּצִרְיָן לְדוֹק אִם יֵשׁ שְׁשִׁים נִגְדָּם⁽²²⁾.

22) ואופן הבדיקה, כתב הנשמת אדם (שם) שאין צריך לבדוק את כל החטים, אלא די שיקח כמות מסוימת של חטים ויראה שיש בהן ששים כנגד המצומחות, וכן יעשה שלש פעמים. מאידך, בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קלו) הסתפק אם די בבדיקה זו, או שיש לבדוק את כל החטים.

ובעל שו"ת בית הלוי הקפיד לבדוק את כל החטים אהת אחת (הגדת מבית לוי ח"א עמ' טו). מאידך, בארץ ישראל שאין הגשמים מצויים בזמן הקצירה, היקל הגרי"ז סולוביצ'יק שלא לבדוק אותן אחת אחת, אלא חופן חופן (שם).

ואם בדקו שק אחד ולא היו בו ששים כנגד המצומחות, כתב הדעת תורה (סי' תנג ס"ג) שאין להסיק מכך לאסור את שאר השקים, ואפילו אם כולם מכריז אחד, משום שאפשר לתלות שהחטים שבשק זה הן מהשיבולים שהיו בראש הערימה.

ובאופן שאין ששים, האם רשאי להוסיף חטים שאין חמץ כדי שיהיו ששים כנגד המצומחות, כתב המשנ"ב לעיל (סי' תנג ס"ב) שיש אומרים שמותר ואין זה בכלל 'מבטל איסור לכתחילה' הואיל ועדיין לא הגיע זמן האיסור, ושרוב הפוסקים אוסרים, שכיון שהוא עושה כן כדי לאוכלן בפסח, הרי זה כמבטל איסור לכתחילה, וכתב (שם, ובשעה"צ שם ס"ק לא) שאפשר שבשעת הדחק ניתן לסמוך על דעת המקילים, שכן הרבה פוסקים סוברים שהאיסור לבטל איסור לכתחילה אינו אלא מדרבנן.

ואם לא בדקו אם יש בהן ששים ונתנו את החטים, הסתפק הנשמת אדם (שם שאלה יט) אם הקמח מותר.

[שעה"צ ס"ק כד]

שָׁמָּא סוּתָר לְדָרְיָ תַּנְיָה שְׁבַעֲפִי ב⁽²³⁾.

23) כלומר, שהרמ"א שם כתב שלענין אכילה בפסח לא סומכים על ספק ספיקא, וכאן הוציר הרשב"א מכח ספק ספיקא, שמא לא הגיעו הגשמים לשבולים שבבטן הערימה, ואף אם הגיעו אליהן שמא לא החמיצו.

[משנ"ב ס"ק יא]

וְלֹא מִהֵי סָפֵק סָפֵקא⁽¹⁶⁾.

15) היינו דוקא באופן שירדו גשמים על הטריענים, אבל אם ירדו על ערימת חטים שהן עדיין בשיבולים ובקשים, כתב להלן (ס"ק טו) ושעה"צ (ס"ק ב) שאין החטים שבאמצע הערימה אסורות אפילו אם ירדו גשמים רבים, שכן הקשים והשבילים מונעים את המים מלהגיע לאמצע הערימה, וניכר שלא ירדו המים לשם.

וספק ספיקא של איסור 'משוהו', כתב הרמ"א להלן (סי"ב) שמוותר [אף באכילה], וראה מה שכתב הט"ז (ס"ק ז) בענין זה.

[משנ"ב ס"ק יד]

וּמְטָר אֶפְלוּ בְּאֶבְלָה⁽¹⁶⁾.

16) אולם לעשות מהן מצות של מצוה לצאת בהן ידי חובה בלילה הראשון, כתב בהגהות חתם סופר שאין להשתמש בהן, שאף על פי שחוקה שלא באו עליהן מים, מ"מ אין הן כגדר 'שמורה', ואין לצאת בהן ידי חובה בלילה הראשון [וראה שו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' מז), שבענין זה נראה בשעה"צ לעיל (סי' תנג ס"ק טז)]. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק יט) לענין עשיית מצות מצוה מחטים שנמצאו בהן חטים מבוקעות.

[משנ"ב שם]

דְּאוּלֵי הוּא בִּק וְלִיפָה מוּעָטָה⁽¹⁷⁾.

17) בלומר, ודעת היראים (השלם סי' שא) שטעם החילוק בין חטים שטבע שאסורות אף על פי שהן קשות, לבין חטים שנלחטו שאינן אסורות אלא אם כן התבקעו [או על כל פנים קרובות להתבקע], הוא משום שהלחיחה נעשית על ידי זילוף מעט מים, אבל חטים שטבע בספינה נישרו במים, ואף על פי שהשו"ע לא כתב חילוק זה להלכה, מ"מ בדיעבד במקום הפסד מרובה כתב הבית מאיר שאפשר לסמוך על דעתו.

[משנ"ב שם]

מְטָר דְּיַעֲבֵד לְאֶקְלָם כְּפֶסַח⁽¹⁸⁾.

18) פירוש כגון שחננו את החטים קודם הפסח, שתערובת של קמח בקמח נודת כתערובת של לח בלח, כפי שכתב לעיל (סי' תנג ס"ק לב וסי' תנג ס"ק יז), ואין הקמח האסור יחזור וייעור. בפסח, אבל אם לא טחנו אותו קודם פסח, הרי הן תערובת של יבש ביבש, והקמח האסור יחזור וייעור. בפסח, וכפי שפסק הרמ"א לעיל (סי' תנג ס"ד).

וכן מבואר בדבריו לעיל (סי' תנג שם) לגבי מי שלא בירר מהחטים את החטים שצמחו מחמת הלחות בודותן תלושות והחמיצו, שכתב הרמ"א שם (סי' ג) שאם יש ששים כנגד אלו שצמחו הרי הן מותרות, וכתב המשנ"ב שם שמדובר באופן שחננו קודם הפסח, שקמח בקמח נחשב כתערובת של לח בלח ואינו חוזר וייעור, אבל אם לא טחנו הרי הן אסורות בפסח, שיבש ביבש חוזר וייעור בפסח.

ובטעם הדבר שטחינת החטים ועשייתן מיבש ללח אינה נחשבת כביטול איסור לכתחילה, ביאר בשעה"צ שם (ס"ק כג) בשם הטור, לפי שאין כוונת הטוחן לבטל את החטים המצומחות, אלא לטחן את החטים.

אולם כתב המשנ"ב שם (ובשעה"צ (ס"ק כה)) שבעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לדעת הפוסקים שקמח בקמח נחשב תערובת של יבש ביבש, ויאפה מצות מהקמח לפני פסח.

[משנ"ב שם]

וְאִם לֹא אֶסְוִים אֶפְלוּ דְּיַעֲבֵד, עֵינִי שְׁמָה⁽¹⁹⁾.

הלכות פסח סימן תסו

ע באר הגולה

ג טור בשם מהר"א
ובכ"ט רב עמה נאון
ד משנת רמב"ם

החטים, פי אז אפלו לא נתבקעו אסורות. ודגן שהיה מנח בעליה (י) ונדדו גשמים הרף הגג בקצת המקומות ונתלחלחו, אותן שנתלחחו אסורות, אבל שאר מקומות מפר להשהותן מבט ספק ספקא, שמא לא ידדו עליהם גשמים, ואם תמצי לומר דדדו וישא לא נתחפצי, אבל לאכלו בפסח (ט) וכן אסור (יא) ולא מהני ספק (י) ספקא (אמר וכלי-כו): **ג החטים שבאו בספינה, אם הם (יב) יבשות וקשות (יג) ולא נשתנה מראיתן, אחרוקי אסורא (יד) לא (יז) (יח) מחזקין: ד ישנה שרבו גשמים ונדדו על צרמות שבשרות עד שהיו קצת מהשבולים שעל הצרמות מעלים צמחים, (טו) אין חישישין (יז) וכן (טז) לסתם חטים של אותה שנה:**

באר היטב

אפלו נעשה בפסח מתוך למקרו לא יי קום ששנה שער מיל, מ"א: (ט) אסור. אפלו נאכל מקצתן קום פסח ג"כ אין להתיר לאכל השאר. ודוקא כשבבש ונאכל א' מהם או בג' מצרבות יש להתיר לאכל שנים כקבאר בי"ד סימן קי, ע"ש, משא"כ לח בלח אין לו התיר בזה, וקמח מקרי לח בלח, בי"ח ומ"א וחי, ע"ש: (י) ספקא. הש"ו העלה במקום הפסד או מניעת שמחת י"ט בגון שאין לו אחר יש להתיר אפלו באכילה, ע"ש, והסכים עמו הח"י, ע"ש, ואם נפל מעט שלג או מים על תבואה יודע מקומו, ודף העליונים והשאר מפר, גטות וקנים: (יז) מחזקין. ע"ל סימן תנ"ג סי' י' מש"ש: (יז) לכתב. כי בשבנה"ג הלכה למעשה, שהתיר לקנות חטים לפסח אף שהיו נעצרים בבורות כל שלא ראינו

שערי תשובה

ולא תקבצו כדי שיהיו החטים נטורים היו ממירם, ומכ"ש בזה שלא נקלו רק על מעט, ש"ל שנתפסלו לדם זמן אסור, ואם אין שם ספקים יורק מה שבשולי התבואה במקום שיש לחש שנקרו חטים שם והשאר מותר, ע"ש, ונראה שלכתחלה יש לחזק החטים קום פסח: [ט] אסור. עכ"ה"ט. וצ"ח במקום שאמא"ל סימן נח שכתב בשו"ת קשיית הש"ו על הרמ"א והעלה בפסק הרמ"א, ע"ש: [יז] מחזקין. וצ"ח בגי"ד ק"ל ד' סימן י' שכתב ששקלאים חטים בספינה, מקצתם קנים והפנים מים ויטו וקפי, אע"פ שקצת חטים מתחמצים ונחרים קלא לפי שמחפסלים בשאר חטים, וכן כשפושין הפריש אחר ששטרום אוח' גמולג טריץ נטל הטל על החטים לקחה אחר לקחה כל קשך וכן שלא ויהיו והכניסו לאוצר לפחות כמה חודש וקנים והטל מתסין, אף הם נהנים הקלא ראית ונע"ל ואי"ח אפלו בספינה, ולא תשינו לפ"ש טהור"ט בסלק אי"ח סימן א' שצריך לאפות קום הפסח או מוציא סחרי"ט דכבש בגון קצת אין למקל, ע"ש, ומש"ה אין להחמיר שהתבאר לעיל סימן תנ"ג, ע"ש: [יז] לכתב. עכ"ה"ט. וקב"ב בשו"ת מהר"י ווי"ב"ק שכתבו רק שיש סי' נבג"ו מן התורה, יש להתיר אפלו לכתחלה שלא בשעת הדחק לשותן אותו, ואין בזה משום כבשל אסור, שאין נשתנו דבר, רק שכתב"ט קב"ב שיש לאפות קום פסח: והר"י וסימן תס"ו דגן המנח בעליה, בין שלא נטון ונאפה קום פסח הרי יבש בבש וחומר ונעור בפסח, לזה יש למקור קום פסח כמו שאר מצרבת הפז, ע"ש. וצ"ח פשו"ת מעילצוקה סימן ט"ט שכתב: בשנה תע"ב היו גשמים בימי הקציר וראינו שהחטים שקצרו יום או יומים אחריו לשתממון היו נגפרים ויבשים כל צדקם, ונשפגנו אליה היו זן נגפרים ויבשים

משנה ברורה

אם לא הנה מסיה לפי תמו: (י) ונדדו גשמים. הינו בכדי שיש לספק שמא נתלחלח הרבה, (יח) אבל אם נפל מעט מים או שלג על התבואה קום השחינה יודע מקומו, יגוף החטים העליונים והשאר מותר: (יא) ולא מהני ספק ספקא¹⁶¹. ועין באחרונים (ט) שהספימה דאין להתמיר בזה רק במקום שאין הפסד בשהתן אחר פסח, אבל במקום הפסד או מניעת שמחת יום-טוב יש להתיר אף באכילה: **ג (יב) יבשות וקשות.** ומקל מקום (כ) אם ידוע שבאו עליהם מים, יש לאסור החטה עצמה אף שלא נשתנה קלל: **(יג) ולא נשתנה מראיתן.** אבל אם נשתנה מראיתן או שהם לחות (כז) אסור אפלו להשהיתן: (יד) לא מחזקין. ודעה לומר, וברואי לא בא עליהן מים, (כז) ומתיר אפלו באכילה¹⁶². וצ"ח בספר בית מאיר שקב"ב, דכל זה מרי באותן הספינות שהחטים מנחים על עליית שבאמצע הספינה ואין החטים באים לחוף המים מה שסתמית הספינה שואבת, וגם למעלה היא מכסה, מה שאין פן בספינות (שקודין קאני"ן) שסתמית הספינה ידוע שתמיד היא מלא מים והחטים שקוצים בהמים, וגם למעלה היא מפרעת וקרוב הדבר שבזמן שהיא על הרף הגשם עליהם מטר השמים, וגם כשהמלחים מגביהים תמיד המשוטות מן המים להוליך הספינה, בודאי נמו עליהם מי התרר בכל צדדי הספינה, על-כן לכתחלה בודאי אסור לקנות אותן חטים לפסח בכל גונו; וברב"ב במקום הפסד מרבה אפשר היה להקל מפני חשש גשמים מלמעלה או מה שגבו עליהם מן המשוטות דאולי הוא רק

לחם כשאנו איה נבר סמלי כבלקל"ז וי' חומר ונעור, בגון שהיא פלגתא דקרי' נגזר סימן לה שחשבו האון סחרי"ט זן מחמיר ויל בשמים שנרדו על צמחות ויש חטים לשותן אותו, ואין בזה משום כבשל אסור, שאין נשתנו דבר, רק שכתב"ט קב"ב שיש לאפות קום פסח: והר"י וסימן תס"ו דגן המנח בעליה, בין שלא נטון ונאפה קום פסח הרי יבש בבש וחומר ונעור בפסח, לזה יש למקור קום פסח כמו שאר מצרבת הפז, ע"ש. וצ"ח פשו"ת מעילצוקה סימן ט"ט שכתב: בשנה תע"ב היו גשמים בימי הקציר וראינו שהחטים שקצרו יום או יומים אחריו לשתממון היו נגפרים ויבשים כל צדקם, ונשפגנו אליה היו זן נגפרים ויבשים

שער הציני

(יח) שצדדוקנים ושי"א: (ט) הש"ו והק"יעקב והגר"ו וחי"א אדם, וכן הסכים הפרי הנדש ודמדינא מפר אף באכילה משעם ספק ספקא. והנה סברת הרמ"א שהתמיר לענין אכילה, חתרו האחרונים למצא טעם לדבריו ולכן הסכימו להסיר במקום הדחק. ובבאר הגר"א קב"ב טעם פשוט לדבריו, והוא משום שהוא דבר שיש לו פתרון ולא מהני בזה ספק ספקא, כדאי"ת בירחי"ד צ"ח סימן קי, אכן לפי מה שפ"מ המתפר בסיון תמו קצו"ח ב' וסעיף ג' מוכח דסבירא לה דתמוץ לא מקרי דבר שישלו מתייר, וכן כתב הרמ"א בעצמו שם ובירחי"ד צ"ח סוף סימן קב שפ"ח הוא דעת המתפר, ועל-כן בודאי יש להקל במקום הדחק: (כ) הק"יעקב, וכפ"ל במשנה ברורה סעיף קט"ז ז': (כז) טור בשם פ"ה"א, והובא בתק"יעקב. וכתב הפרי"מגדים, ודוקא חטים שבאו בספינה מחזקין כושפתה מראיתן, אבל סתם חטים יש לומר דשרי באכילה אף כשנשתנה מראיתן לשאין לו אחרים: (כז) שם פ"ה"א: (כח) רש"פ"א, והובא בגמ"ל אחרתם והגר"א: (כח) ט"ז בשם הרשב"א שהובא בבית יוסף, והעתיקו גם הגר"ו. ומה שהקשה הש"ו שזה סותר לדברי הג"ה שקצו"ח ב"ב¹⁶³, כבר הוצי' המגיה בדרכי משה והעתיקו הפרי"מגדים, פי צרמות הם בשבילן וקשין, וצ"ח ונח"ה הפריש הם כגון נכסיו, נפר שלא ידדו חטים באמצעית הגר"ש, מה שאין פן במעשה דאגור שיש ספק בכלי: והנה גם שם הסכימו כמה אחרונים שיש להקל במקום הדחק אף באכילה, וכלי שכן כאן:

